

یرن اوتن در تهران: بانک ملی شعبه دانشگاه تهران

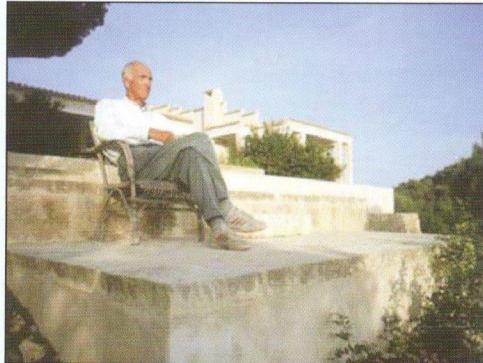
Jørn Utzon in Tehran: Melli Bank, Tehran University Branch

Faryar Javaherian

Translated from English to Persian by Hani Abtahi Baker

فریار جواهریان

ترجمه انگلیسی به فارسی از هانی ابطحی

Utzon on the terrace of his residence in Marbella, Majorca, Spain

2003 Pritzker Prize winner Jørn Utzon, studied at the Royal Academy of Arts in Denmark, and won the International Competition for the Sydney Opera House in 1956 when he was 38. Utzon's Opera House brought fame and fortune to Sydney and transformed it into one of the world's most visited harbors with Utzon's sails now defining its skyline. The building also made Utzon the first architect whose work was listed as world heritage during his lifetime when it became registered In June 2007.

It is difficult to pin a style to his design since in his own words he's always aspired to be on the cutting-edge. His curvilinear sails or shell-like roofs developed before computerized parametric design was available for designing pre-stressed concrete, look more like a dream come true.

Jørn must have been inspired by his father who built pleasure sailboats. As an architect, he must have wondered about creating those sail-like forms with concrete and steel, as lightweight and poetic as the sails of his father's boats. Critics have compared the iconic roof design of the Opera House to seashells. In the few buildings Utzon realized in his career, it is easy to notice that the main theme of his work is unconventional roofing. In the sole project he built in Tehran - Melli Bank, Tehran University Branch (1958-1962), the roof design is again the most daring feature of the building. Sunrays pouring down in parallel layers from the building's variable roof slits add a poetic dimension to the grand interior hall. In his own words the aim of this ceiling design was to create "the effect of sunrays breaking through clouds" which is said to be inspired by the openings of bazaar roofs in Islamic cities, particularly Isfahan. This building has yet to be properly preserved and registered with the Cultural Heritage Organization.

Utzon's other Middle Eastern project, the "Kuwait Assembly Building" - also with a magnificent entrance ceiling - was built in 1969 after winning its design competition. He also participated in the design competition for "Jeddah Stadium" in 1967.

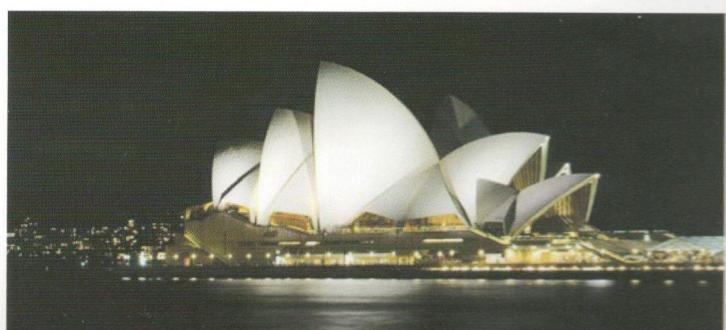
- Faryar Javaherian: Born in 1952, she holds an M. Arch from Harvard University. A jury member of Aga Khan Competition in 2010, she works as an architecture and landscape specialist.

اپرای سیدنی
شعر ناب

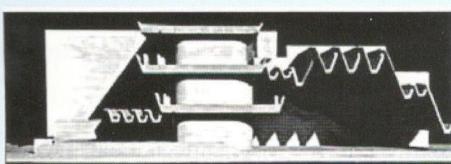
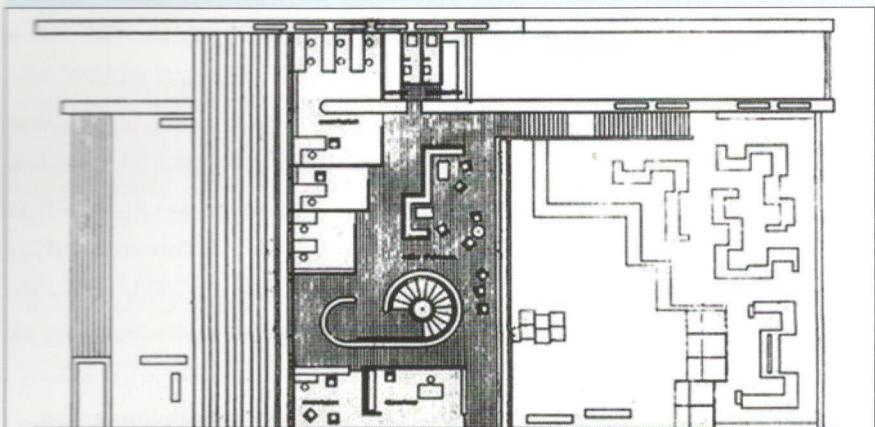
بامهای با انتخاب نرم رو به آسمان
اطراف اش همه آب‌های اقیانوس
چگونه به کشتی باشکوهی نیندیشیم
که بادبان‌هاش در باد به اهتزاز در آمدۀ‌اند؟

کشف یا تصویر این که معماران خلاق چگونه در ذهن خود فرم‌های جدید می‌آفینند، برای من همیشه شگفت‌انگیز بوده است. در مورد اوتن و اپرای سیدنی او، باید پاسخ این سؤال را در دوران کودکی اش بجوبیم. پدر اوتن کشتی‌ساز بود. بیش‌تر، کشتی‌های تفریحی با بادبان‌های بزرگ که شبیه کشتی‌های عصر اکتشاف و یادآور کشتی‌های کریستف کلمب و سر والتر رالی بود می‌ساخت. بی‌شک این در کودکی، کارگاه پدر و طرح‌های او را برای این کشتی‌ها دیده و شکل بادبان‌ها در ذهن کوچک‌اش نقش بسته بود. او به عنوان یک معمار بالغ، یقیناً ذهن‌اش را بسیار درگیر این کرده که فرم‌های بادبان‌مانند را چگونه با فلز و بتون بسازد تا همچون بادبان‌های کشتی‌های پدرش سبک و شاعرانه به نظر برسند. او می‌گوید: «دوست دارم بر لبه هر آنچه ممکن است باشم».

یرن اوتن در آکادمی رویال هنرهای زیبای دانمارک درس خوانده بود. در اولین دوره کاری، آثارش متأثر از فرانک لوید رایت و آوار آلتوبود و خانه‌ای که برای خود ساخت بسیار شبیه آثار رایت بود. دو سال بعد، اپرای سیدنی را با سقف‌های سبک که منتقدان آن را به شکل صدف تشییه کردند طراحی کرد؛ در حالی که برای من بادبان‌های کشتی را تداعی می‌کند. اوتن در سال ۱۹۵۶ در ۳۷ سالگی با طرح هیجان‌انگیز و بدیع‌اش، برنده مسابقه بین‌المللی اپرای سیدنی شد. سبک‌دهی به آثار او به دلیل نوآوری نسبت به آثار پیشین جهاتی بسیار دشوار است؛ تنها می‌توان گفت بنایی نمادین است. همان‌طور که کلیسای رُشان تا آن حد بادمانی و متفاوت از دیگر آثار لوکوربوزیه بود که به سبک مدرن مشهور شده؛ این بتاهم سبک خاص خودش را دارد. بیش از آن که طراحی پارامتریک به کمک عماری با کامپیوتر رواج پیدا کند، از همان قواعد ریاضی که اوه آروپ Ove Arup برای طراحی بتن پیش‌تنبیه به کار می‌برد، برای ساخت پوسته سقف‌های منحنی شکل استفاده شد. مشکلات ساخت این سقف‌ها و در کل، تمامی سازه قبل تصور است. همچون رویایی

اپرای سیدنی
Sidney Opera House

بانک ملی شعبه دانشگاه تهران
Melli Bank, Tehran University Branch

بود که به واقعیت پیوست و اوتن که معمار جوانی بود، باید با این جزیات عملی دست و پنجه نرم می کرد؛ علاوه بر آن که ستکلات زیادی نیز با سیاست‌مداران تصمیم‌گیرنده در این پیروزه داشت.

اوتن پس از کشمکش فراوان با سیاست‌مداران، نهایتاً سیدنی را ترک کرد. گروه معماران بومی که با اوتن همکاری می کردند نیز تهدید به استغفار کردند، ولی در نهایت مانند و پیروزه را به اتمام رسانند. اوتن هرگز کار تکمیل شده خود را ندید؛ در مراسم بازگشایی آن شرکت نکرد و هرگز به استرالیا بازنگشت. می‌توان طعم تلخ رنجش این نابغه که سیاست‌مداران قدرash را ندانستند حس کرد، در صورتی که سیدنی که بندر صنعتی نازبیایی بود، تغییر سرشت‌اش را مدیون اوسست. این ساختمان اپرای اوتن بود که شهرت و شرود را برای سیدنی به ارمغان آورد و آن را به یکی از بی‌ازدیدترین شهرهای دنیا بدل کرد؛ به یکی از زیباترین پیشوایان بادیان‌های اوتن خط آسمانش را مشخص کرده است، همان‌گونه که موزه گونه‌ایم گهری Gehry تقدیر شهر بیلبائو Bilbao را که پیش‌تر شهر بسیار فقیری بود تغییر داد. در ۲۰۰۷، سایت اپرای سیدنی به ثبت جهانی رسید و به‌این ترتیب، اوتن نخستین فردی بود که در زمان حیات، اثرش جزو میراث جهانی خواهد شد.

اوتن در طول زندگی حرفه‌ای، ساختمان‌های معبدودی طراحی کرد، شاید به این دلیل که سیاست‌مداران او را برای همیشه رنجور کرده بودند؛ ولی در همان تعداد کمی هم که ساخت، به‌سادگی می‌توان این رکن شاخص را مشاهده کرد که سقف‌های نامتناول ساختمان‌های اوتن مهم‌ترین ویژگی آنهاست.

در تنها پیروزه‌ای که اوتن در تهران ساخته است، بانک ملی واقع در خیابان انقلاب درست مقابل دانشگاه تهران، طرح سقف، باز هم مهم‌ترین ویژگی ساختمان است که بسیار جسورانه انجام شده است. در سال ۱۹۵۸ بیرگن ساکسیلد Jørgen Saxild (۱۸۹۱-۱۹۷۵) از شرکای مؤسس شرکت دانمارکی کامپساکس که در زمان رضاشاه در ایران به احداث راه‌آهن مشغول بوده، از اوتن برای ساخت این بانک دعوت می‌کند. طراحی و شروع ساخت آن در ۱۹۵۶ انجام می‌شود و در ۱۹۶۲ به اتمام می‌رسد. این بانک بر زمینی مستطیل شکل طراحی شده و بالاتر از سطح خیابان بر روی سکویی قرار گرفته است. قوانین محدود کننده شهرداری مانع هرگونه پیچیدگی در پلان شده است و یک پلان ساده مستطیل شکل دارد. ولی اوتن سادگی پلان را با پیچیدگی مقطع و به‌ویژه سقف، جبران کرده است. هدف او به گفته خودش «خلق اثر اشعة خورشید از میان ابرها» بوده است و خدا می‌داند این اتفاق تا چه حد در دانمارک - زادگاه اوتن - نادر و کم‌نظیر است. برخی منتقدان، این سقف‌ها را سقف‌های تاشده «folded ceilings» خوانده‌اند و عده‌ای دیگر به این نکته اشاره دارند که او از سقف بازارها در کشورهای اسلامی الهام گرفته است. ممکن است بازار اصفهان که او در ۱۹۵۹ از آن بازدید کرده یا گالری هنری که آوار آتو در بغداد طراحی کرده است، الهام‌بخش او بوده باشد.

ساختمان مجلس کویت
Kuwait Assembly Building

برتر از معماری اش بود». اوتن در سال ۲۰۰۸ در سن ۹۰ سالگی به دلیل سکته قلبی شیخی در خواب از دنیا رفت: «خدا آسان‌ترین مرگ ممکن را به بهترین انسان‌ها هدیه می‌کند».

فریار جواهریان: معمار از دانشگاه هاروارد، پژوهشگر معماری و منظر، داور مسابقه آفاخان ۲۰۱۰

داداشهای

۱. تاکنون گزارشی درباره این ساختمان برای ارائه به سازمان میراث فرهنگی تدارک دیده نشده؛ ولی پدیده است به تبیت رساندن و حفاظت از این ساختمان ضرورت دارد.
۲. این اثر هم مثل اپرای سیدنی، نزدیک آب (خليج فارس) قرار دارد (۱۹۷۷-۱۹۸۲)، این ساختمان در فوریه ۱۹۹۱ در جنگ با عراق آسیب دید و ۷۰ میلیون دلار برای مرمت آن هزینه شد.
۳. تصاویر دیدنی از ماقعه این طرح در این پایگاه اینترنتی قابل دسترسی است:

blog.la76.com/2012/04/jorn-utzon

منابع اطلاعات و تصاویر

- ENCYCLOPEDIA OF MODERN ARCHITECTURE, Hatje, Gerd, ed.
- Weston, Richard (2004), PLANS, SECTIONS, ELEVATIONS: KEY BUILDINGS OF TWENTIETH CENTURY, Laurence King ed.
- Weston, Richard (2002), JORN UTZON: INSPIRATION, VISION, ARCHITECTURE, Bløndal ed.
- www.foundationsake.com/projects/kuwait-national-assembly-arabian-gulf
- blog.la76.com/2012/04/jorn-utzon
- en.wikipedia.org/wiki/Utzon_Center
- www.greatdanefurniture.com/Danish-Furniture/Designers/Jorn-Utzon.aspx
- عکس‌های بانک از حبیبه مجدد‌آبادی است.

پرتوهای خورشید با خصامت‌های مختلف از شکاف‌های کوچک و بزرگ سقف به هال پایین می‌بارند. تیرهای نگاهدارنده سقف، از بتن پیش‌تیبد به درازای ۲۰/۶ متر تشکیل شده که این فن آوری برای زمان خود در ایران بسیار پیشرفته بود. این عرض دهانه به فضای داخلی مجال می‌دهد سالن بزرگ، کاملاً یکپارچه و بدون ستون باشد؛ ولی مصالح نمای خارجی ساختمان از مصالح یومی است، سنگ تراورتن سفید ناماها و دیوارهای هم چنین قیروگونی پوشش بام که اجرایی سیار ضعیف دارد.

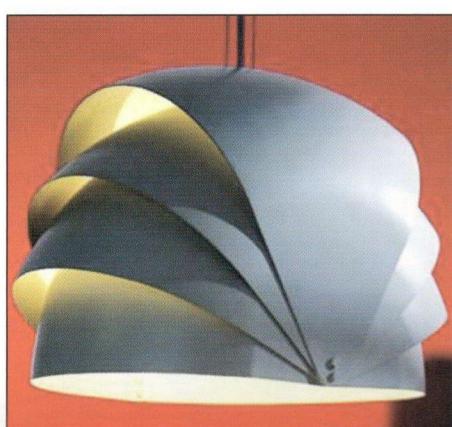
فضای وسیع سالن، تنها به دلیل سقف بسیار بلندش، دارای کیفیات معمارانه بی‌چون و چرا است؛ ولی این فضای داخلی، وقتی فرد رو به بالا نگاه می‌کند، بنا نور غبارگونه‌ای که در لایه‌های موازی به پایین می‌بارد و هم‌چنین به واسطه کیفیت سقف، بُعدی شاعرانه گرفته است. به دلیل وجود دو راه‌پله متفاوت و نامتعارفی که به نیم طبقه متنهای می‌شوند، فضای ساده داخلی کمی دچار پیچیدگی شده است. راه‌پله بیضی‌شکل، نقش سازه‌ای هم دارد و در بالا با نورگیری به شکل چشم به اتمام رسیده است که این نیز به روزنه‌های سقف‌های بازار اشاره دارد.

چنانچه در پلان می‌توان دید، زیگزاگ‌هایی که اوتن برای طراحی داخلی بانک، کل پیشخوان و میزهای کار به کار برده، بازتابی از دندانه‌های سقف‌اند. بنابراین می‌طلبد که به طرح‌های اصلی معمار رجوع شود و بازسازی این ساختمان بر مبنای آنها انجام گیرد. متأسفانه بنا از نظر جزئیات در وضعیت چندان مناسبی قرار ندارد، چرا که چندین بار با اجرای ضعیف بازسازی شده است.

اوتن در خاورمیانه پروژه مهم دیگری هم انجام داده است: ساختمان «مجلس کویت» که از او برای شرکت در مسابقه طراحی آن دعوت شد. در سال ۱۹۶۹ برندۀ مسابقه شد و پرسش یان Jan آن را اجرا کرد.^۲ سقف ورودی عظیم این بنا هم در کلیت طرح، گفتنی ویژه دارد. او هم‌چنین در سال ۱۹۶۷ در مسابقه طرح «استادیوم جده» در عربستان شرکت کرد، اما طرح او اجرا نشد.^۳

در سال ۲۰۰۸، او آخرین طرح اش «مرکز پژوهشی اوتن» را در دانشگاه آلبرگ Aalborg دانمارک، شهری که کودکی اش را در آن گذراند، با همکاری پسرش کیم Kim باز هم در مقابل آب اجرا کرد. از اوتن طرح‌هایی برای مبلمان، چراغ و طوفون هم یافقی مانده است که در سال ۲۰۱۱ در همین مرکز، به نمایش گذاشته شد. طرح معروفی از او برای صندلی راحتی، ملهم از امواج آب است.

برین اوتن یکی از مهم‌ترین معماران قرن بیستم است. او در سال ۲۰۰۳ برندۀ جایزه پریتزکر Pritzker Prize شد؛ ولی همه عمر از شهرت اجتناب می‌کرد و هرگز مانند دیگر برنده‌گان جایزه پریتزکر، آیزنمن، گهری، فاستر... ستاره نشد. او می‌توانست دفتر بزرگ کارخانه‌مانندی داشته باشد، در اقصی نقاط دنیا آثار معماری خلق کند و بر صفحه تلویزیون ظاهر شود، ولی زندگی آرام و حتی تنها را ترجیح داد. ریچارد وستون Richard Weston در کتاب‌اش درباره اوتن می‌گوید: «شخصیت او حتی

طراحی‌های بین اوتن
Designs by Jorn Utzon

